

СПЕЦІАЛЬНІСТЬ 10.02.05 – РОМАНСЬКІ МОВИ (ФРАНЦУЗЬКА ФІЛОЛОГІЯ)

ВСТУП ДО СПЕЦІАЛЬНОЇ ФІЛОЛОГІЇ

Поняття романських мов. Зміст терміна «Романія», його умовність. Спільність походження романських мов. Критерії виділення романських мов. Різновиди романського мовлення в питаннях про соціолінгвістичний статус деяких романських мов. Дискусійність питання про кількість романських мов. Романські мови в сучасному світі. Загальна кількість мовців.

Французька як офіційна мова Франції та багатьох інших держав світу. Терени поширення, кількість мовців. Франкофонія. Поняття нормативності французької мови.

Проблема «мова-діалект» в умовах романського ареалу. Діалект як історичний і територіальний різновид мовлення. Соціально-історичні умови виникнення романських діалектів. Діалекти в ранні періоди романських мов. Формування літературних романських мов на основі діалектів. Своєрідність кожної історичної області романського ареалу в цьому відношенні. Загальна характеристика діалектного роздрібнення романських мов на сучасному етапі. Соціально-політичні процеси в сучасному світі як основа уніфікації мов в межах кожної країни та розвитку територіальної варіативності в ширших обсягах. Діалекти Франції. Мовна ситуація у Франції. Мова етнічних меншин.

Проблема класифікації романських мов. Поділ романських мов на західні й східні. Критерії такого поділу. Класифікація романських мов за принципом їх територіальної спільності. Інші класифікації.

Проблема структурної спільності романських мов. Структурна спільність як сукупність внутрішньої схожості рис романських мов. Романські мови як мови аналітичного типу мовної структури на протилежність латинській як мові синтетичного типу структури.

Періодизація історії французької мови. Внутрішні процеси в історії французької мови.

Феодална роздрібненість Франції в період X-XI ст. Поступове розширення та зміцнення королівської влади. Розселення норманців на Північному заході Франції, засвоєння ними французької мови. Утворення централізованої держави. Історичні умови формування двох народностей та двох мов. Формування єдиної нації.

Бельгійські території у складі франкської держави. Формування під час боротьби за незалежність єдиної федеральної держави Бельгія. Романська мова в Бельгії.

Швейцарські території у складі Франкської держави. Утворення в поступі боротьби за незалежність держави Швейцарії. Романська мова в Швейцарії.

Колонізація Канади та США. Поняття епохи Великих географічних відкриттів, історичні фактори, що передували цій епосі. Мандри через океан

іспанських, португальських та французьких мореплавців. Колонізація Америки, винищення значної частини її корінного населення, руйнація високорозвинених культур місцевих народів. Переселення європейців – носіїв європейських, включно романських, мов на американський континент, масовий завіз рабів з Африки. Мовні наслідки названих історичних подій.

Колонізація Азії, Африки, Океанії: процес деколонізації. Території, франконізацією в Азії та Африці в період Великих географічних відкриттів. Труднощі в проведенні мовної політики в незалежних країнах як наслідки складної етнічної та мовної ситуації, що історично склалася в цих країнах. Особливості французької мови в країнах Європи (Франція, Бельгія, Швейцарія), Америки (США, Канада), Африки (Магриб, Центральна Африка), Азії (В'єтнам, Камбоджа).

Довгі історичні контакти носіїв латинської мови з носіями інших мов як важливий етнічний фактор диференціації народної латини та формування романських мов.

Поняття субстрату. Мови місцевого населення Апеннінського і Піренейського півостровів, Греції, Галії й Дакії – субстрати романських мов, що сформувалися на даних територіях. Субстратні елементи в романських мовах (залишки італійських мов, кельтизми, сліди іберійського та дако-франкійського субстратів). Теорія субстрату та її оцінка з позиції сучасної теорії стратів.

Поняття адстрату. Проникнення грецизмів в латинську мову. Арабізми в іbero-романських мовах. Бакланський адстрат.

Поняття суперстрату. Германізми в романських мовах. Латинський культурний суперстрат.

Умовність теорії стратів. Диглосія як форма мовних контактів в історії Риму та середньовічної історії романських держав.

Розпад Римської імперії, послаблення політичних, економічних та культурних контактів між окремими територіями колишньої Римської держави, самостійність наступного історичного розвитку кожної з них як важливі соціально-культурні фактори формування романських мов.

Утворення романських мов як результат дії міжмовних тенденцій розвитку.

Необхідність урахування всього комплексу факторів як історично-соціального, так і лінгвістичного плану при вирішенні проблеми диференціації народної латини та формування романських мов.

Загальна характеристика (жанр, назва, час появи) перших пам'яток французької, прованської, каталанської, іспанської, португальської та галісійської, італійської сардинської, ретороманської, румунської та далматинської мов.

Історичний розвиток системи французької мови.

Особливості французької мови. Рівнева структура мови.

Ф о н е т и к а.

Шляхи та передумови фонетичних змін. Поняття «фонетичного закону» та його умовність. Види фонетичних змін: асиміляція, дисиміляція,

метатеза, афереза, синкопа, апокопа, протеза, епентеза, епітета (приклади з романських мов). Роль соціальних факторів в розповсюдженні фонетичних змін (фактор соціального престижу фонетичних нововведень, демократизація норм вимови).

Система голосних французької мови. «Трапеція» голосних. Система приголосних французької мови. Зміни приголосних в народній латині: палаталізація, утворення африкат, послаблення інтервокальних приголосних, змовкнення аспіранта *h*, спрощення гемінат, спрощення групи-*ns*, зміни кінцевих приголосних.

Методи порівняльної характеристики фонетичних систем романських мов.

Особливості графічної передачі французьких звуків – фонем. Графіка та орфографія.

Г р а м а т и к а

Протороманські інновації в системі іменника.

Редукація відмінків. Скорочення кількості типів відмін в народній латині. Зростання ролі прийменників у вираженні синтаксичних відношень.

Зникнення морфологічного класу іменників середнього роду.

Зміни в синтаксисі. Порядок слів. Різний ступінь закріплення порядку слів в реченні в окремих романських мовах.

Лексика

Загальнороманський лексичний фонд. Історично-автохтонні латинські слова як основа словника романських мов.

Шляхи зміни найменувань: словотворення. *Типи зміни значень слів:* розширення, звуження, метонімічне перенесення назв, метафоричне вживання слів. Соціолінгвістичні та внутрішньомовні причини лексичних змін в історії романських мов. *Характеристика* словникового складу французької мови.

Виникнення упродовж XVI-XVIII ст. в Італії, Франції, Іспанії філологічних центрів, які отримали назву Академій.

Історичні умови створення Академії у Франції. Значення діяльності Французької академії для вироблення літературної норми французької мови. Орієнтованість академічного словника на мову вищого паризького суспільства. Негативна реакція на пуризм Французької академії з боку деяких її членів. Позитивні аспекти лексикографічної діяльності Французької академії. «Зауваження» Вожла, що базується на понятті «правильного вжитку» (*bon usage*), їх значення для розвитку лінгвістичної думки у Франції та вдосконалення літературної норми французької мови.

Вивчення романських мов в Україні та Росії. Наукові дослідження романістики в Київському університеті, діяльність професорів Л.В. Савченка та І.В. Шаровольського, О.О. Андрієвської, Є.В. Литвиненко.

Соціологічний підхід до вивчення романських мов. Лінгвістична теорія Карла Фосслера та її значення. «Курс загальної лінгвістики» Фердинанда де Соссюра (розробка понять «мови» і «мовлення»), теза про системний характер мови, поняття синтагматичних та асоціативних (парадигматичних)

відношень, діахронії та синхронії і т.д.) та їх значення для розвитку мовознавства. Сильні й слабкі боки лінгвістичної теорії Ф. де Соссюра. Французька соціологічна школа в мовознавстві.

Список літератури

Алисова Т.Б., Репина Т.А., Таривердиева М.А. Введение в романскую филологию. – М., 1982.

АН СССР, Романские языки / ред. М.С. Гурычева. М.: Наука, 1965

Бородина М.А., Гак В.Г. К типологии и методике историко-семантических исследований. – Л., 1979.

Будагов Р.А. Сравнительно-семасиологические исследования: Романские языки. – М., 1963.

Будагов Р.А. Сходства и несходства между родственными языками: Романский лингвистический материал. – М., 1985.

Бурсье З. Основы романского языкознания. – М., 1952.

Веденина Л.Г. Особенности французского языка. – М., 1988.

Васильева-Шведе О.К. К проблеме классификации романских языков: Проблемы диахронии и синхронии в изучении романских языков. – Минск, 1970. – Ч. 1.

Гак В.Г. Сравнительная типология французского и русского языков. – М., 1983.

Гак В.Г. Введение во французскую филологию. – М.: 1986. – 184 с.

Гринева Е.Ф. и др. Французский язык. М., 1971.

Гурычева М.С. Народная латынь. - М., 1959.

Гурычева М.С., Катагощина Н.А. Сравнительно-сопоставительная грамматика романских языков. Галло-романская подгруппа. М., 1964.

Зубова Т.Е., Кистанова Л.Ф., Чапля А.И. Введение в романскую филологию. – Минск, 1983.

История Древнего Рима / Под ред. В.И. Кузищина. – М., 1981.

История средних веков / Под ред. Н.Ф. Колесниченко. – М. 1980.

Йордан Й. Романское языкознание: Историческое развитие, течение, методы / Пер. с рум. – М., 1971.

Корлэтяну Н.Г. Исследование народной латыни и ее отношений с романскими языками. – М., 1974.

Крючков Г.Г. Современная орфография французского языка. - К.: Вища школа, 1987. - 184 с.

Реферовская Е.А. Формирование романских литературных языков. – Л., 1980.

Степанов Г.В. Типология языковых состояний и ситуаций в странах романской речи. - М., 1976.

Сергиевский М.В. Введение в романское языкознание. – М., 1954.

Скрелина Л.М., Становая Л.А. История французского языка. - М.: ВШ, 2001. – 463 с.

Таривердиева М.А. Методическое пособие к спецкурсу «Введение в историю романских языков». – М., 1974.

Alerbach E. Introduction aux études de philologie romane. – Francfort, Klosterman, 1965.

Вес Р. Manuel pratique de philologie romane. – P. : Picard. t.1, 1970, t. II, 1971.

Camproux Ch. Les langues romanes. – P.: P.U.F., Que sais-je, N 1562, 1974.

Dictionnaire suisse romand. Particularités lexicales du français contemporain// Thibault, Knecht. - Genève : Edition Zoé, 2004. - 887 p.

Gadet F. La variation sociale en français. – P., 2003.

Guiraud P. Patois et dialectes français. – P. : PUF, QSJ, № 178, 1965, 1973.

Hondebine – Gravaud A.-M. Trésor de la langue française ordinaire. – P., 2011.

Klinkenberg J.-M. Des langues romanes. – Louvain-la-Neuve :Duculot, 1994.

Klinkenberg J.-M. Tu parles! Le français dans tous ses états. – P.: Flammarion, 2000.

Klinkenberg J.-M. La langue et le citoyen. –P. : P.U.F., 2001. – 197 p.

L'année francophone internationale 2005 – CIDEF-AFI , 2005. – 413 p.

Martinet A., Walter H. Dictionnaire de la prononciation française dans son usage réel. – Genève: Droz, 1973.

Molinie G. Le français moderne. – P. : P.U.F., Que sais-je, 1991.

Mounin G. Clés pour la langue française. – P. : Seghers, 1975.

Thévenot. Les Gallo-Romains. – P., 1954.

Walter H. Le français dans tous les sens. – P. : Robert Laffont, 1988. – 384 p.

ТЕОРЕТИЧНА ФОНЕТИКА

Загальна частина

Фонетика як лінгвістична дисципліна. Місце фонетики як підрозділу мовознавства, її зв'язок з іншими науками. Обов'язковість звукової форми при всіх видах мовленнєвої діяльності: при аудіюванні, читанні, говорінні, письмі, її первинність щодо письма. Мовленнєва діяльність та фонетика.

Звукова будова мови – предмет фонетики. Фонологія як сучасний етап розвитку фонетики. Сегментні одиниці – фонема. Фонема та звук. Склад: супraseгментні одиниці – наголос, інтонаційні одиниці. Функції інтонації та її ознаки (мелодика, інтенсивність, темп, тембр, пауза). Співвідношення комунікативних та інтонаційних типів. Теоретичне та практичне значення фонетики.

Методи дослідження звукової будови мови. Лінгвістичний анатомо-фізіологічний та акустичний аспекти аналізу звуків. Фонема як функціональна одиниця. Варіативність фонем. Алофони та факультативні варіанти.

Нейтралізація фонологічних опозицій. Архіфонема та гіперфонема. Теорія диференційних ознак. Теорія опозицій.

Основні принципи та методи визначення складу фонем. Метод квазіомонімів (мінімальні пари). Система фонем. Характеристика фонологічних шкіл: Московська, Петербурзька, Празька. Дескриптивна (генеративна) фонологія.

Фонетика та орфоєпія. Фонетика рідної мови. Координаційний та субординаційний білінгвізм. Взаємовплив фонетики рідної та іноземної мови.

Фонетична та фонологічна транскрипція. Графіка, орфографія, пунктуація. Графостилістика.

Спеціальна частина

Літературна вимова сучасної французької мови. Поняття норми. Варіативність, сучасні тенденції. Діалектні варіанти французької мови. Стили вимови (повний і неповний). Фоностилістика

Система голосних французької мови. Класифікація французьких голосних. Зміни протягом останніх п'ятдесяти років. Сучасні тенденції зникнення окремих опозицій. Вплив голосних з інших мов. Поняття редукованості голосних у сучасній французькій мові. Випадне.

Система приголосних французької мови. Зіставна характеристика приголосних французької й української мов. Фонологічні опозиції французьких приголосних. Фонологічне трактування сонантів [J,w]. Запозичення приголосних з інших мов. Оглушення французьких приголосних.

Французька графіка. Принципи французької орфографії. Транскрипція. Правила читання голосних та приголосних. Таблиці "Від звуку до букви", "Від букви до звуку". Взаємовідносини "фонема - графема".

Звуки мови, їх фонетична класифікація. Зв'язок лінгвістичного, фізіологічного (артикуляторного) та акустичного аспектів аналізу звуків мови. Будова мовного апарату. Активні та пасивні органи мови. Зіставна характеристика артикуляторної бази французької та української мов.

Артикуляторна класифікація голосних французької мови. Диференційні ознаки французьких голосних: носові-неносові (чисті), передні-задні, відкриті-закриті, огублені (лабіалізовані)-неогублені (нелабіалізовані). Трапеція голосних. Головні алофони французьких голосних порівняно з українськими. Методика вимови голосних, виправлення помилок.

Артикуляторна класифікація приголосних французької мови. Диференційні ознаки французьких приголосних: за участю голосу (дзвінкі-глухі, шумні-сонанти), за способом утворення (проривні-щілинні, свистячі-шиплячі щілинні); за діючим мовним органом (губні, передньоязичні, середньоязичні, задньоязичні, овулярний). Відмінні риси французьких приголосних від українських. Корекція помилок. Гемінація приголосних. Палаталізація французьких приголосних.

Акустична класифікація звуків мови. Фізичні властивості звуків мови: висота, інтенсивність, тривалість, тембр. Спектральний аналіз та форманти. Акустичні особливості голосних та приголосних: музичний тон – шум; формантна структура голосних; різні типи спектрів та роль формантних переходів для приголосних (локус).

Склад та фонетичний складоподіл. Найменша одиниця мови – звук, найменша фонетична одиниця мовного потоку – склад. Артикуляторні та акустичні засади складового об'єднання звуків. Принципи членування мовного потоку. Теорії складоподілу. Теорія мускульного напруження (Л.В. Щерба).

Складові звуки. Правила фонетичного складоподілу. Якісна перевага відкритих складів у французькій мові. Різниця між фонетичним та орфографічним складом. Консонантне та вокалічне зчеплення.

Чергування фонем. Фонетичні (позиційні) чергування. Позиційні чергування голосних у французькій мові. Чергування голосних залежно від стилю мови. Випадне [e]. Морфологізовані (морфонологічні) чергування. Розвиток фонематичного принципу французької орфографії. Історичні чергування (продуковані та репродуковані –традиційні).

Зв'язування. Правила обов'язкового, факультативного та забороненого вживання зв'язування. Функції зв'язування.

Сегментація мовного потоку. Одиниці мовного потоку: склад, ритмічна група, синтагма, фраза. Ритмічний наголос. Типи ритмічних груп. Синтагма як значеннева група. Фраза як значеннева єдність. Синтагматичний, фразовий наголос.

Просодія та інтонація. Функції наголосу. Наголос логічний, емазатичний, допоміжний. Повна та часткова дезакцентуація слів у фразі. Функції інтонації. Компоненти інтонації: висотний, темпоральний, тембральний.

Типи руху голосу (тону): висхідна мелодика, спадна мелодика, висхідно-спадна мелодика, спадно-висхідна мелодика. Інтонеми, інтонування синтагми залежно від смислу: незавершеність речення, вставка, перелік, приєднання. Інтонаційне оформлення неемоційної мови. Мелодика розповідного, питального та спонукального речення. Інтонування емоційно забарвлених речень.

Темпоральність інтонації. Типи пауз. Функції пауз. Функції мовного темпу.

Темпоральна якість голосу. Визначення чоловічих, жіночих та дитячих голосів за їх тембральними параметрами.

Мовний ритм. Ритмомелодика. Динамічний ритм французької мови: чергування сильних та слабких складів. Фактори ритму: рух, енергія, швидкість. Ритм висхідний, складний та змішаний. Ритм подвійний та потрійний.

Список літератури

Андрієвська Е. М. Сучасна французька вимова. Теорія і практика: Навч. посібник / Е. М. Андрієвська, М. Я. Дем'яненко; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. – К.: Видавничо-поліграфічний центр "Київський ун-т", 2004. – 226 с.

Гордина М. В. Фонетика французского языка. – Л., 1973

Дем'яненко М. Я. Вступний курс фонетики французької мови. – К., 1971.

Зиндер Л. Р. Общая фонетика. – М., 1979.

Катагощица Н. А. О современном французском произношении. – М., 1974.

Крючков Г. Г. Современная орфография французского языка. – К., 1987.

Матусевич М. Й. Введение в общую фонетику. – М., 1959.

Рапанович А. Н. Фонетика французского языка. – М., 1969.

Щерба Л.В. Фонетика французского языка. – М., 1963.

Avanzi M. Une description prosodique des styles de parole en français. – P., 2010.

Chigarevskaja N. Traité de phonétique française. – M., 1973.

Fónagy I. Dynamique et changement. – Louvain – Paris, 2006.

Fouché P. Traité de prononciation française. – P., 1959.

Léon P. et M. Introduction à la phonétique corrective. – P., 1987.

Léon P. Phonétisme et prononciations du français. – P., 2008.

Lerond A. Dictionnaire de la prononciation. – P., 1980.

Martin Ph. Phonétique acoustique. – P., 2008.

Martin Ph. Intonation du français. – P., 2009.

ТЕОРЕТИЧНА ГРАМАТИКА ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ

Вступ

Визначення граматики як одного з розділів мовознавства. Предмет граматики (морфологія, синтаксис) та її зв'язок з іншими розділами науки про мову (фонетика, лексикологія, стилістика). Теоретична і практична граMATика, їх специфіка і взаємозв'язок. Методи граматичних досліджень.

Предмет, завдання і значення теоретичного курсу граматики французької мови.

Поняття мовної системи і структури мови. Синтагматичні й парадигматичні аспекти вивчення граматики. Граматичні категорії й граматичні форми.

Загальна характеристика будови французької мови. Характерні риси граматичної будови французької мови як мови аналітичної. Морфологія і синтаксис та їх співвідношення в граматичній будові французької мови. Засоби вираження граматичних категорій синтаксичних зв'язків. Роль службових слів і порядку слів у реченні. Співвідношення аналітичних і синтаксичних засобів у граматичній будові французької мови.

Морфологія

Предмет морфології. Поняття слова як окремої мовної одиниці. Граматична класифікація слів. Слова самостійні й службові.

Частини мови. Принципи їх визначення. Самостійні й несамостійні частини мови. Семантичні, морфологічні й синтаксичні ознаки самостійних частин мови. Перехід слів з однієї частини мови до іншої (конверсія).

Службові частини мови, їх лексична неповноцінність і їх службові граматичні функції. Плинність меж між самостійними і службовими частинами мови. Граматикалізація самостійних слів і перехід в службові слова.

Іменник

Визначення іменника. Морфологічні і семантичні ознаки іменника. Його синтаксичні функції. Структурно-семантичні розряди іменників. Граматичні категорії іменника: рід і число. Семантична повноцінність категорій роду іменників, які означають живі істоти, і рід як формальна ознака іменників, які означають неживі предмети. Вагання у визначенні категорії роду деяких іменників. Зміна значень деяких іменників-омонімів і омографів залежно від граматичного роду. Граматичні й лексичні засоби вираження категорій роду іменників.

Категорія числа і засоби її вираження. Вирівнювання форм однини і множини у вимові більшості іменників. Розходження між вимовою і написанням. Флективні форми множини. Зміна значень деяких іменників залежно від числа. Іменники, які мають тільки одну форму числа – однину або множину.

Артикль

Види артикля. Значення артикля як службового слова, що оформлює іменник. Артикль як показник роду, числа і визначеності-невизначеності іменника. Актуалізуюча функція артикля.

Означений артикль, його визначальна і узагальнююча функція. Семантичні й стилістичні відтінки, яких надає іменникові означений артикль.

Неозначений артикль, його значення. Семантичні й стилістичні відтінки, яких надає іменникові неозначений артикль.

Вживання артикля при власних іменах.

Роль артикля при субстантивації різних частин мови.

Частковий (партитивний) артикль, його вживання перед іменниками, що означають речовину, і перед іменниками з абстрактним значенням. Значення часткового артикля як показника однорідності речовини, яка не піддається вимірюванню поштучно, нероздільності або збірності предмета або поняття, вираженого іменником.

Трактування питання про частковий артикль в сучасному мовознавстві.

Невживання артикля. Нульовий артикль. Семантичні, синтаксичні й стилістичні фактори, які визначають невживання артикля.

Прикметник

Морфологічні й семантичні ознаки прикметників. Семантична класифікація прикметників. Синтаксичні функції прикметників, їх місце в реченні. Граматичні категорії прикметників – рід і число – як форми узгодження з іменником. Форми роду і числа прикметників і способи їх вираження. Тенденція до незмінності прикметників у роді й числі.

Аналітичні засоби вираження ступенів порівняння. Залишки суплетивних форм ступенів порівняння.

Субстантивація прикметників. Ад'єктивація іменників. Адвербіальне вживання прикметників. Тенденція до розширення функцій відносних прикметників (*la récolte vinière* замість *la récolte du vin*).

Числівник

Питання про місце числівника в системі частин мови. Характеристики числівників. Морфологічні особливості, семантичні ознаки і синтаксичні функції числівників. Числівники кількісній порядкові та їх функції в реченні. Близькість порядкових числівників до прикметників.

Займенники, займенникові прикметники

Класифікація займенників французької мови. Характерні риси системи французьких займенників. Семантичні ознаки і синтаксичні функції займенників. Розряди займенників. Поділ займенників на самостійні й несамостійні.

Особові займенники самостійні й несамостійні. Самостійні особові займенники, їх форми і роль у реченні. Особливості їх вживання, їх стилістична функція. Несамостійні особові займенники, їх форми і функції як показників особи, числа і об'єкта дій при дієслівних формах.

Неозначено-особовий займенник *on* і безособовий *il*. Указівне значення займенника *la*.

Предметно-особові адвербіальні займенники *en* та *y*.

Зворотні займенники *se* і *soi*, і обмеженість їх функцій порівняно із зворотними займенниками української та російської мов.

Указівні займенники, їх форми і функції. Зв'язок указівних займенників із займенниковими вказівними прикметниками. Службова роль займенникових прикметників як детермінативів. Уживання вказівних займенників з частками *ci* і *là*. Форми "середнього" роду *ce, ça, ceci, cela* та їх функції.

Присвійні займенники. Їх генетичний зв'язок з присвійними прикметниками. Функції присвійних займенників.

Особливості вживання присвійних займенників французької мови. Семантика присвійних прикметників – детермінативів та їх вживання. Порівняння з уживанням присвійних займенників в українській і російській мовах.

Неозначені займенники, їх функції, їх відмінність від неозначених займенникових прикметників.

Питальні займенники, їх прості й складні форми і роль у реченні. Форми, які означають живих істот, і форми, що означають неживі предмети.

Відносні займенники, їх зв'язок з питальними займенниками. Специфіка їх функцій як членів речення і як підрядних сполучників. Прості й складні форми. Конструкції з антецедентом і без антецедента.

Дієслово

Визначення дієслова як частини мови. Морфологічна і семантична характеристика дієслова. Семантична класифікація дієслів. Синтаксичні функції дієслів. Особові й неособові форми дієслова. Граматичні категорії дієслова: особа, число, час, спосіб, стан. Дієвідміна як основна морфологічна ознака дієслова. Типи дієвідмін та їх морфологічна характеристика. Перша дієвідміна як продуктивна категорія. Слабка словотворча функція другої дієвідмини.

Непродуктивна (архаїчна) дієвідміна. Чергування основ. Суплетивні форми.

Прості й складні дієслівні форми. Допоміжні дієслова. Засоби вираження дієслівних категорій.

Категорія особи і числа. Відсутність чітких дієслівних форм для вираження особи і числа як наслідок аналітичної тенденції до вирівнювання форм. Роль особових придієслівних займенників як показників особи. Порівняння з мовами флективної будови. Неозначено-особова і безособова форми дієслова.

Категорія часу. Граматичні засоби вираження категорії часу. Характеристика системи часів французького дієслова. Часи прості, складні й надскладні. Допоміжні дієслова, їх роль у складних часових формах. Утрата ними лексичної повноцінності. Зіставлення семантики часових форм французького дієслова із значенням часів української і російської мови.

Поділ на абсолютні й відносні часи.

Проблеми відмирання деяких форм часу в усній мові. Видові відтінки часових форм.

Категорія способу. Спосіб як дієслівна форма вираження модальності. Модальні значення дійсного, умовного і наказового способу вираження модальності формами часу. *Subjonctif* як вираження модальності в незалежному і головному реченні. Синтаксичні й семантичні умови вживання *Subjonctif*. Сучасні тенденції у вживанні *Subjonctif*. Тракткування питання про *Subjonctif* в сучасному французькому мовознавстві. Співвідношення модальності способу і модальності, вираженої лексично. Модальне вживання окремих дієслів (*devoir, pouvoir*).

Категорія стану як граматична категорія, що виражає відношення дії до суб'єкта. Основні форми стану: дійсний і пасивний стан як вираження активності й пасивності суб'єкта. Зв'язок між категорією стану і перехідністю дієслова. Форми пасивного стану.

Граматична омонімія конструкцій "*être + пасивний дієприкметник*" і часів дійсного стану неперехідних дієслів. Двозначність часових форм пасивного стану (*les livres sont vendus*).

Багатозначність займенникової форми: зворотність, взаємність, пасивність. Видове значення форм пасивного стану. Фактивні дієслова.

Неособові форми дієслова (*verbum infinitum*).

Інфінітив. Іменні й дієслівні ознаки і функції інфінітива. Проста і складна форми інфінітива, їх часове і видове значення. Відсутність категорій способу і особи в інфінітиві. Роль інфінітива в реченні. Специфіка конструкцій інфінітива і його вживання у французькій мові у зіставленні з українською і російською мовами. Інфінітивний зворот (*proposition infinitive*).

Дієприкметник. Дієслівні та іменні ознаки дієприкметника. Часові форми дієприкметника та їх значення. Морфологічні, синтаксичні й семантичні ознаки, які зближують і відрізняють *Participe présent i adjectif verbal*. Активне і пасивне значення дієприкметників перехідних дієслів: протиставлення *Participe présent i Participe passé*. Значення незакінченості дії *Participe présent* і значення закінченості дії *Participe passé* неперехідних дієслів. Проста і складна форми дієприкметника та їх значення: вираження одночасності й передування.

Дієприкметник як компонент складних форм. Дієприкметникова конструкція (*proposition participe*).

Герундій. Значення і роль герундія в реченні. Подібність і відмінність герундія і *Participe présent*. Герундій з *en* і без *en*.

Прислівник

Морфологічна і семантична характеристика прислівника. Синтаксичні функції прислівника. Види прислівників: обставинні, якісні й кількісні. Класифікація прислівників за значенням. Різноманітність морфологічної будови і форм прислівників: прислівники прості, складні, похідні, прислівникові вирази, адвербіалізовані прикметники, ступені порівняння прислівників.

Семантичний і генетичний зв'язок прислівників з прийменниками і сполучниками.

Прийменник

Значення прийменників у французькій мові як виразників відмінкових відношень. Прості прийменники і прийменникові вирази.

Утворення прийменників шляхом конверсії. Різний ступінь прийменникової абстракції. Граматичні відношення, які виражаються прийменниками. Семантична класифікація прийменників. Вживання прийменників при інфінітиві.

Трактування питання в сучасному мовознавстві про значення і функції французьких прийменників.

Сполучники

Прості й складні сполучники. Синтаксична роль сполучників як виразників зв'язку між членами речення і між реченнями. Сурядні й підрядні сполучники. Семантична класифікація сполучників. Вживання займенників і прислівників у функції сполучників.

Частка

Види часток та їх роль у реченні. Частки, які виражають ствердження, заперечення, обмеження, питання і підсилення. Презентативи: **voici, voilà**.

Вигук

Вигук, його семантичні й синтаксичні особливості. Синтаксична відокремленість вигуку. Вигук у ролі односкладного речення. Походження вигуків.

Синтаксис

Словосполучення і речення

Предмет синтаксису. Словосполучення і його відмінність від слова і речення. Основні типи словосполучень у французькій мові.

Іменні й дієслівні словосполучення. Класифікація словосполучень: словосполучення вільні, зв'язані, ідіоматичні. Структура цих типів словосполучень.

Поняття речення. Визначення речення. Граматична оформленість і смислова закінченість висловлення як ознаки речення.

Інтонація висловлення, предикативність і модальність як ознака речення.

Загальна характеристика будови французького речення. Структурна специфіка французького речення порівняно з реченням української та російської мов. Класифікація французьких речень.

Просте речення

Типи простого речення: розповідне, питальне, спонукальне (у стверджувальній і заперечній формі). Двоскладні й неповні (еліптичні) речення.

Головні члени двоскладного речення – підмет і присудок. Засоби вираження підмета і присудка. Види дієслівного та іменного присудка.

Дієслівний присудок простий і складний. Граматична роль складових елементів іменного присудка і особливості його конструкції. Види дієслівних

зв'язків і предикатива. Речення з іменним присудком без дієслівної зв'язки (*insupportable, cet enfant*).

Узгодження підмета з присудком. Другорядні члени речення: означення, додаток, обставина.

Види означень. Означення, виражені прикметником (епітет), прийменниковою і безприйменниковою конструкцією.

Атрибутивні й предикативні означення. Прикладка як вид означення, її пряма і прийменникова конструкція. Прямий і непрямий додаток, засоби їх вираження та їх місце в реченні.

Різні засоби вираження обставин. Прислівник, герундій, іменник, інфінітив у ролі обставин. Дієприкметниковий зворот як вид обставини часу, причини, способу дії.

Відокремлення членів речення і його поширення в сучасній французькій мові. Сегментація як окремий вид відокремлення.

Неповноскладні (еліптичні) речення. Односкладні речення безпідметові й безприсудкові. Номінативні речення.

Порядок слів у різних типах простих речень. Граматичні, стилістичні і семантичні значення порядку слів. Прямий порядок та інверсія. Стилiстичне використання інверсії. Інверсія в питальній конструкції. Інші засоби вираження питання. Місце обставин. Граматична і стилістична обумовленість місця обставин. Семантичне і стилістичне значення місця епітета перед іменником і після іменника.

Слова і словосполучення – не члени речення: звертання і вставні слова. Безособові речення.

Складне речення

Складні речення сурядні й підрядні. Способи вираження відношень між реченнями, які входять до складного речення (сполучники, відносні займенники, порядок слів, інтонація).

Складносурядні речення і засоби зв'язку між ними. Безсполучниковий зв'язок між реченнями (асиндетон):

Складнопідрядні речення. Головне і підрядне речення: Різний ступінь підрядності підрядних речень. Засоби вираження підрядності.

Безсполучникові складнопідрядні речення, зв'язані ритміко-інтонаційними засобами.

Основні види підрядних речень залежно від їх функції в реченні: додаткові, обставинні й означальні. Близькість їх функцій до функцій відповідних членів простого речення.

Підрядні речення додаткові, їх види. Непряма мова як окремий вид підрядного речення додаткового. Конструкція цього речення у французькій мові. Правила вживання часів і способів у підрядних додаткових реченнях і відхилення від цих правил у сучасній розмовній мові. Додаток, виражений інфінітивною конструкцією (*proposition infinitive*).

Підрядні обставинні речення часу, місця, способу дії, наслідку, причини, мети, допустові. Особливості їх конструкції. Сполучники і сполучникові вирази, які зв'язують ці речення з головним реченням.

Вживання способів і часів у цих реченнях. Обставина, виражена дієприкметниковою конструкцією (*proposition participe*) і герундієм.

Підрядне умовне речення, його конструкція і особливості вживання способів і часів.

Підрядні означальні речення, їх види і вживання способів і часів у цих реченнях.

Підрядні речення в ролі підмета і присудка. Вставні речення. Засоби логічного виділення. Стилiстико-синтаксичні явища диз'юнкції й когезії. Пряма і непряма мова. Невласна пряма мова. Надфразова єдність. Проблема тексту. Основні категорії тексту. Критичний огляд граматик і наукової літератури з питань теоретичної граматики.

Список літератури

Абросимова Т. А. Хрестоматія по теоретической граматице французского языка (на фр. яз.). – Л., 1972.

Аврамов Г.Г. Тексты лекций по теоретической граматице французского языка (на франц. языке) Ч.І. Морфология. – Ростов н/Д: РГПУ, 2006.

Аврамов Г.Г. Практикум по теоретической граматице французского языка / Учебное издание для самостоятельной работы студентов 4 курса факультета иностранных языков. –Ростов н/Д: РГПУ, 2006.

Аврамов Г.Г. Тексты лекций по теоретической граматице французского языка (на франц. языке) – Ростов н/Д: РГПУ, 2005.

Аксенова О.А. Предлоги французского языка и их употребление (на франц. языке) – М.: КДУ, 2012.

Андрієвська Е. М. Синтаксис современного французского языка. – К., 1973.

Балли Ш. Общая лингвистика и вопросы французского языка / Пер. с фр. – М., 1955; *Bally Ch.* Linguistique générale et linguistique française. –Berne, 1950.

Басманова Л. Г. Именные грамматические категории современного французского языка. – М., 1977.

Бенвенист Е. Общая лингвистика / Пер. с фр. – М., 1994.

Бондарко А. В. Грамматическая категория и контекст. – Л., 1971.

Васильева Н. М., Пицкова Л. П. Les catégories grammaticales du verbe français. – М., 1979.

Васильева Н. М., Пицкова Л. П. Теоретическая грамматика французского языка. Ускоренный курс. – М., 2004.

Гак В. Г. Теоретическая грамматика французского языка: Синтаксис. – М., 1981.

Гак В. Г. Сравнительная типология французского и русского языков. – М., 1983.

Гак В. Г. Теоретическая грамматика французского языка: Морфология. – М., 1986.

Гак В.Г. Русский язык в сопоставлении с французским. – М.: ЛКИ, 2010.

Гак В.Г. Теоретическая грамматика французского языка. Учебник для студентов вузов. – М.: Добросвет, 2000.

Илия Л.И. Синтаксис современного французского языка / Л.И. Илия. – М.: Просвещение, 1962.

Илия Л. И. Очерки по грамматике современного французского языка. – М., 1970.

Илия Л. Г. Пособие по теоретической грамматике французского языка. – М., 1979.

Кузнецова И.Н. Сопоставительная грамматика французского и русского языков (на франц. языке) – М.: Нестор Академик Паблишерз, 2009.

Никольская Е.К., Гольденберг Т.Я. Грамматика французского языка. – М.: Просвещение, 1974.

Пицкова Л. П. Грамматическая категория вида в современном французском языке. – М., 1982.

Реферовская Е.А., Васильева А.К. Теоретическая грамматика современного французского языка (на франц. языке). Ч. I: Морфология. – М.: Просвещение, 1982.

Реферовская Е.А., Васильева А.К. Теоретическая грамматика современного французского языка (на франц. языке). Ч. II: Синтаксис простого и сложного предложения. – М.: Просвещение, 1983.

Реферовская Е.А. Лингвистические исследования структуры текста. – Л., 1983.

Реферовская Е.А. Синтаксис современного французского языка (Сложное предложение). – СПб., 2010.

Сабанеева М. К. Функциональный анализ наклонений в современном французском языке. –Л., 1984.

Скепская Г. И. Введение в синтагматику. – М., 1970.

Соколова Г. Г. Транспозиция прилагательных и существительных. – М., 1973.

Тарасова А.Н., Рощупкина Е.А., Кудрявцева Н.Б. Французский язык. Практикум по теоретической грамматике. – М., 2003.

Тарасова А.Н. Грамматика современного французского языка. Морфология. – М., 2006.

Тарасова А.Н. Грамматика современного французского языка. Синтаксис. – М., 2007.

Торсуева И.Г., Агафонов Ю.Л. Грамматика текста: Пособие по курсу "Сопоставительная грамматика французского и русского языков". Ч. 1. – М.; 1980.

Шендельс Е.Й. Многозначность и синонимия в грамматике. – М., 1970.

Шигаревская Н.А. Очерки по синтаксису современной французской разговорной речи. – Л., 1970.

Шигаревская Н. А. Новое в современном французском синтаксисе. – М., 1977.

- Andrievskaia A.* Précis de syntaxe française.- Lviv, 1962
- Andrievskaia A.* Syntaxe du français moderne. – K., 1973.
- Bilnkenberg A.* L'ordre des mots en français moderne. – Kobenhavn: Host. 1928-1933: – Vol.2.
- Bilnkenberg A.* Le problème de la transitivité en français moderne. Kobenhavn MunKsgasrci. 195C.
- Brunot F.* La pensée et la langue. – P., 1953.
- Brunot, F.* La pensée et la langue. – P.: Larousse, 1965.
- Chiss J.L., Filliolet J., Maingueneau D.,* Introduction à la linguistique française, tome 1, notions fondamentales. – Hachette Supérieur, 2007.
- Cohen M.* Le subjonctif en français contemporain. – P., 1955.
- Damourette J. et Pichon E.* Des mots et la pensée; Essai de grammaire française. 7 vol. – P., 1911-1950.
- Dubois J.* Grammaire structurale du français - P 1965-1970 -Vol. 1-3.
- Dubois J. et Dubois-Charlier F.* Eléments de linguistique française: syntaxe. – P., 1970.
- Dubois, J.* La nouvelle grammaire du français. – P.: Larousse, 2001.
- Galichet G.* Essai de grammaire psychologique. – P., 1947.
- Gougenheim G.* Etudes de grammaire et de vocabulaire français. – P., 1970.
- Gross M.* Grammaire transformationnelle du français. Syntaxe du verb. – P., 1968.
- Guillaume G.* Langage et science du langage. – P., 1967.
- Guillaume G.* Le problème de l'article et sa solution dans la langue française. – P., 1919.
- Guillaume G.* Temps et verbe. – P., 1929.
- Guiraud P.* La grammaire. – P., 1958.
- Guiraud P.* La syntaxe du français. – P., 1974.
- Grevisse M., Goosse A.* Le bon usage. Grammaire française. – Bruxelles, 2007.
- Imbs P.* L'emploi des temps verbaux en français moderne. – P., 1960.
- Klum A.* Verbe et adverbe en français. – Stockholm; Goteborg; Uppsala, 1961.
- Le Bidois R.* L'inversion du sujet dans la prose contemporaine. – P., 1952.
- Le Bidois G. et Le Bidois R.* Syntaxe du français moderne, 2-me éd.2 vol. – P., 1971.
- Leeman-Bouix, D.,* Grammaire du verbe français: des formes au sens, – Paris: Nathan, 2010.
- Riegel M., Pellat J.-Ch., Rioul R.,* Grammaire méthodique du français, – Paris: PUF, 2009.
- Référovskaia E. A., Vassiliéva A. K.* Essai de grammaire française. Cours théorique. Теоретическая грамматика современного французского языка: В 2 ч. – М., 1982, 1983.
- Steinberg N.* Grammatte française 1re partie. – Z., 1959.
- Steinberg N.* Grammatte française 2 e partie. – Z., 1963.

- Togebly K.* Structure immanente du la langue français. – P., 1965.
- Tesnière, L.* Syntaxe structurale du français. – P.: Larousse, 1976.
- Wagner R.-Z., Pinchon J.* Grammaire du français classique et moderne / R.-Z. Wagner, J. Pinchon. – P., 1968.
- Wagner R., Pmehon J.* Grammaire du français classique et moderne. 2-me éd. – P., 1962.
- Wilme M.* Etudes de morpho-syntaxe verbale. – P., 1967.

ЛЕКСИКОЛОГІЯ ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ

Предмет лексикології як науки про словниковий склад мови

Поняття синхронії та діяchronії. Системність словникового складу мови. Основні методи вивчення лексики. Спеціальні методи лексикології: синхронний або описовий метод, компонентний (семний) аналіз, трансформаційний та дистрибутивний методи, статистична методика, етимологічний аналіз, порівняльний типологічний метод. Зв'язок лексикології з іншими лінгвістичними дисциплінами. Основна література з французької лексикології.

Словниковий склад французької мови

Поняття про первісний та основний лексичний фонд. Лексико-граматична характеристика первісного (успадкованого) фонду.

Загальна характеристика словникового складу французької мови. Основні його джерела, роль народної латинської мови як основного джерела французької лексики. Етимологічні дублети з письмової латинської мови в лексиці. Причини їх утворення й існування.

Учення про слово. Лексичне та граматичне значення слова. Основні функції слова: раціональна, номінативна та афективна. Етимологічне значення слова та його мотивація в сучасній французькій мові. Мотивація повна і часткова. "Внутрішня форма слова", її неоднаковість у різних мовах. Народна етимологія.

Типи лексичних значень слова: номінативні, фразеологічне зв'язані та синтаксично обумовлені. Порівняння лексичних значень слів різних мов. Поняття аналітичного слова.

Шляхи збагачення словникового складу сучасної французької мови

Зміна значень і розвиток нових значень слів як важливе джерело збагачення словника. Лінгвістичні й екстралінгвістичні фактори зміни значень слів.

Полісемія і моносемія. Полісемія як наслідок семантичного розвитку слова і як джерело семантичних омонімів.

Два універсальні закони перенесення значення: метафора і метонімія. Повне та часткове перенесення найменування.

Словотворення. Дискусія про місце словотворення серед інших мовознавчих дисциплін. Визначення простого, похідного та складного слова. Основні проблеми й методи словотворення в сучасній французькій мові. Історична мінливість структури слова.

Словотворча модель. Поняття її теорії словотворення. Типові словотворчі опозиції у сучасній французькій мові. Народна й письмова системи словотворення. Суфіксальне словотворення. Сфери його поширення. Суфікси продуктивні й непродуктивні. Суфіксація: в галузі окремих частин мови. Суфіксальне словотворення як засіб, характерний для іменних основ.

Суфікси-синоніми. Суфікси-антоніми. Суфікси-етимологічні дублети. Префіксація як засіб, характерний для дієслівного словотворення. Парасинтетичне словотворення та його місце серед морфологічних способів словотворення. Регресивне словотворення, його продуктивність у фамільярному стилі та непродуктивність у літературній мові.

Словоскладання. Словоскладання як синтактико-морфологічний спосіб словотворення. Складні слова та словосполучення. Лексикалізація словосполучень. Типи складних слів у різних частинах мови.

Конверсія. Конверсія як семантико-морфологічний засіб словотворення. Продуктивність конверсії в сучасній французькій мові. Субстантивація всіх частин мови. Ад'ективація іменників і дієприкметників. Адвербалізація прикметників і прийменників. Перехід повнозначних слів у службові. Синтаксична конверсія.

Скорочення (абревіація). Абревіація як фонетико-морфологічний спосіб словотворення. Поширення скорочених слів у сучасних мовах. Способи скорочення слів. Скорочення окремих слів і словосполучень. Апоскопа й афераза. Словотворення на основі скорочених слів. Стилістичне використання абревіації.

Фразеологія. Визначення предмета фразеології

Слово і словосполучення. Фразеологія як вчення про стійкі словосполучення. Проблема класифікації фразеологічних одиниць.

Види стійких словосполучень за Ш.Баллі. Граматичні й лексичні особливості стійких виразів. Синтаксичні та лексичні архаїзми як елементи фразеологічних зрощень. Фразеологічна синонімія та антонімія. Приказки й прислів'я як фразеологічні єдності. Стилістичне використання фразеологізмів.

Запозичення

Запозичення в словниковому складі французької мови. Визначення терміна "запозичення". Типи лексичних запозичень. Запозичення з романських та германських мов. Боротьба за чистоту французької мови у зв'язку з впливом англо-американізмів. Адаптація запозичень. Інтернаціоналізація лексики.

Лексико-семантична система сучасної французької мови

Територіальна диференціація французької лексики. Національна мова й місцеві діалекти. Статус провансальської (окситанської) та бретонської мов. Тенденція до стирання діалектних відмінностей під впливом національної мови. Збагачення французької мови за рахунок місцевих діалектів. Соціальна диференціація французької лексики. Соціальні діалекти. Жаргони. Арго. Перехід окремих елементів з арго до загальноновживаної мови. Професійна лексика й спеціальна термінологія. Поняття терміна. Його особливості. Професійні, політичні й наукові терміни. Шляхи збагачення термінології. Взаємний обмін у галузі різних сфер термінології.

Неологізми в словнику французької мови. Причини їх виникнення. Лінгвістичні та індивідуальні неологізми. Неологізми епохи Великої французької революції. Неологізми в лексиці ХХ ст. Нові слова та нові значення.

Архаїчні елементи в лексиці. Історизми і власне архаїзми. Лексико-семантичні ряди сучасної французької мови. Синоніми. Визначення синонімії. Диференціальна варіативність у галузі синонімії: синоніми ідеографічні, експресивні та стилістичні, синоніми абсолютні й часткові. Фразеологічні синоніми. Джерела синонімії. Стилiстичне використання синонімів.

Антоніми. Визначення антонімії. Типи антонімічних опозицій. Часткова антонімія. Морфеми-антоніми. Фразеологічні антоніми.

Омоніми. Визначення омонімії. Класифікація омонімів. Омоніми лексичні й граматичні. Повна і часткова омонімія. Джерела омонімії. Діалектичний зв'язок омонімії з полісемією.

Французька лексикографія

Перші лексикографічні роботи з французької мови. Розвиток французької лексикографії в ХІV-ХХ ст. Типи словників. Одномовні словники: тлумачні, аналогічні, енциклопедичні, синонімічні, фразеологічні, термінологічні, етимологічні та ін. Словники діалектів і арго. Двомовні та багатомовні словники. Словники французько-українські та українсько-французькі.

Список літератури

- Аврамов Г.Г.* Lexicologie du français moderne. – Рн/Д., 2009.
- Амирова Т.А., Ольховиков Б.А., Рождественский Ю.В.* История языкознания. Изд. 3. – М.: Академия, 2006.
- Будагов Р.А.* Сравнительно-семасиологические исследования. – М., 1963.
- Будагов Р.А.* История слов в истории общества. – М., 1971.
- Виноградов В.В.* Русский язык. – М., 1947.
- Виноградов В.В.* Об основных типах фразеологических единиц в русском языке: Памяти А.А.Шахматова. – М., 1947.
- Гак В.Г.* Сопоставительная лексикология. – М., 1977.
- Гак В.Г.* Беседы о французском слове. – М., 2008.
- Гийом Г.* Принципы теоретической лингвистики. – М., 2007.
- Левит З.Н.* Лексикология французского языка. – М., 1979.
- Лопатникова Н.Н., Мовшович Н.А.* Лексикология современного французского языка. – М., 2001.
- Степанов Ю.Ф.* Французская стилистика. – М., 1965.
- Тимескова Н.Я., Тархова Н.А.* Лексикология современного французского языка. – Л., 1967.
- Халифан Э.И.* Словообразование в современном французском языке. – М., 1968.
- Чекалина Е.М., Ушакова Т.М.* Лексикология французского языка. – С.-П., 1998.

- Чеснович Е.П* Хрестоматия по лексикологии французского языка. – Л., 1981.
- Andrievska A.* Cours de lexicologie française. – К, 1958.
- Bally Ch.* Stylistique française. – P., 1946.
- Bauche H.* Le langage populaire. – P., 1928.
- Dubois J.* Etude sur la dérivation suffixale en français moderne et contemporain. – P., 1962.
- Eluerd R.* La lexicologie. – P., 2000.
- Gilbert P.* Dictionnaire de mots nouveaux. – P., 1971.
- Greimas A.J* Semantique structurale. –P., 1966.
- Guilbert L.* La créativité lexicale. – P., 1975.
- Lehmann E.* Introduction à la lexicologie. Sémantique et morphologie. – P., 2008.
- Mittérand H.* Les mots français. – P., 1963.
- Mortureux M.F.* La lexicologie entre langue et discours. – P., 2001.
- Picoche J.* Précis de lexicologie française. – P., 1992.
- Sauvageot A.* Le portrait du vocabulaire français. – P., 1964.
- Wagner R.L.* Le vocabulaire français. – P., 1968.
- Walter H.* Le français dans tous les sens. – P., 1988.
- Walter H.* Aventures et mésaventures des langues de France. – P., 2012.
- Walter H., Walter G.* Dictionnaire des mots d'origine étrangère. – P., 2009.

СТИЛІСТИКА ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ

Предмет стилістики. Риторика в античному світі. Становлення стилістики як науки на початку ХХ ст. Основні положення «Французької стилістики» Ш.Баллі. Визначення стилістики як лінгвістичної дисципліни та її зв'язок з іншими галузями лінгвістики.

Основні поняття лінгвостилістики. Мова та мовлення. Різновиди французької мови: усне та письмове мовлення. Основні особливості розгортання мовного потоку у французькій мові у порівнянні з українською мовою. Фоностилістика та графо стилістика.

Функціональна стилістика

Мовні стилі сучасної французької мови. Поняття функціонального стилю. Класифікація функціональних стилів у сучасній французькій мові.

Розмовний стиль сучасної французької мови.

Фонетичні особливості розмовного стилю (style familier): поява додаткового наголосу, скорочення вживання зв'язування, спрощення деяких груп приголосних, випадіння заперечної частки ne.

Граматичні особливості розмовного стилю (style familier): домінуюча роль діалогу. Переважання простих речень. Еліптичність діалогічних конструкцій. Роль інтонації. Тенденція до уникнення інверсії. Поширення явищ сегментації і парцеляції. Відхилення від норми у визначенні роду деяких іменників (гендерні особливості). Відхилення від норми у вживанні та узгодженні часів дієслова.

Лексичні особливості розмовного стилю (style familier): джерела лексики розмовної мови. Роль афіксації, редукації та аббревіації в утворенні фамільярної лексики. Особливості сімей слів у французькій мові у порівнянні з українською.

Писемні стилі сучасної французької мови:

Публіцистичний стиль та його різновиди. Лексико-граматичні особливості сучасного публіцистичного стилю.

Науковий стиль. XVI – XVIII ст.. в історії наукового стилю. Внесок французьких учених (Амбруаз Паре, Лавуазьє та ін.) у розвиток наукової термінології. Загальна характеристика різних жанрів наукового стилю та його лексико-граматичні особливості.

Адміністративний стиль. Еволюція стильових рис адміністративного стилю. Характеристика основних особливостей юридичної, дипломатичної, ділової документації.

Стилістична лексикологія

Денотативне і конотативне значення слова. Типи конотацій. Принципи стилістичної класифікації словника. Використання зі стилістичною метою архаїзмів, неологізмів, запозичень, тощо.

Стилістична граматики

Стилістичний синтаксис. Комунікативні типи речень, інверсія та її відсутність. Синтаксичні стилістичні прийоми: надлишковість (redondance) та редукація (réduction). Риторичні питання.

Стилістичні фігури.

Основні дефініції. Троп і нетропеїчна фігура: співвідношення понять.
Систематизація стилістичних фігур на підставі різних класифікаційних ознак.

Фігури за аналогією («*Les figures par analogie*»):

Метафора. Її типи. Порівняння. Епітет. Персоніфікація. Аллегорія.
Символ. Сінестезія як особливий тип метафори.

Фігури заміщення («*Les figures par substitution*»):

Метонімія. Синекдоха.

Синтаксичні фігури. Стилістичні функції синтаксичних фігур у різних мовних стилях. Повтор як засіб підкреслення виразності. Епіфора і анафора у прозових та у поетичних творах. Градація висхідна (клімакс) і низхідна (антиклімакс) та її стилістичні функції. Стилістичне використання антитеза.

Мова художньої літератури.

Питання про місце літературно-художнього стилі у системі стилів.
Єдність комунікативної та естетичної функцій.

Практичні прийоми аналізу художнього тексту шляхом аналізу:

1. Особливостей літературної епохи, напрямку, жанру.
2. Встановлення відхилень повідомлення від зазначених особливостей.
3. Аналізу системи художніх образів.

Список літератури:

Арнольд И.В. Стилистика современного английского языка (стилистика декодирования). – Изд. 3. – М.: Просвещение, 1990.

Балли Ш. Французская стилистика. – М.: Изд-во ин. лит-ры, 1961.

Балли Ш. Упражнения по французской стилистике. – М.: УРСС, 2004.

Барт Р. Избранные работы: Семиотика. Поэтика. – М.: Прогресс, 1989.

Барт Р. S/Z.-М.:УРСС, 2001.

Бацевич Ф.С. Основы коммуникативной лингвистики. – К. 2004.

Бурбело В.Б., Соломарская Е.А. Лингвистика художественного текста (на французском языке). – К.: УМК ВО, 1988.

Бурбело В.Б. Историческая стилистика французского языка. – К.: Лыбидь, 1990.

Гак В.Г. Сравнительная типология французского и русского языков. – М.: Просвещение, 1989.

Долинин К.А. Стилистика французского языка. – М.: Просвещение, 1987.

Эткинд Е. Семинарий по французской стилистике. Проза. –М.-Л.: Просвещение, 1964.

Куньч З. Риторичний словник. – К.: Рідна мова, 1997.

Мороховский А.Н. и др. Стилистика английского языка. – К.: Выща школа, 1991.

Москвин В.П. Выразительные средства современной русской речи. Тропы и фигуры. – М.: УРСС, 2004.

- Морен М.К., Тетеревникова Н.Н. Стилистика современного французского языка (на французском языке). – М.: Высшая школа, 1970.
- Наталі Пьеге-Гро Введение в теорію інтертекстуальності (пер. с фр.) – М., 2007.
- Общая риторика (Дюбуа Ж., Эделин Ф., Клинкаберг Ж.-М. и др.) – М.: Прогресс, 1986.
- Пиотровский Р.Г. Очерки по стилистике французского языка. – Л.: Гос. уч.-пед. изд-во Мин. Пров., 1960.
- Разинкина Н.М. Функциональная стилистика. – М.: Высшая школа, 1989.
- Романова Н.Н., Филиппов А.В. Стилистика и стили (учебное пособие, словарь). – М.: Флинта, 2006.
- Святовец В.Ф. Поетичний синтаксис. Стилiстичнi фiгури. - К.: ВПЦ "Київський університет", 2004.
- Синтаксические фигуры как система (коллективная монография). – Смоленск: СмолГУ, 2007.
- Скребнев Ю.М. Очерк теории стилистики. – Горький: ГГПИ, 1975.
- Степанов Ю.С. Французская стилистика (в сравнении с русской). – Изд. 2. – М.: УРСС, 2002.
- Теория метафоры (под ред. Н.Д.Арутюновой и М.А.Журиной). – М.: Прогресс, 1990.
- Хованская З.И., Дмитриева Л.Л. Стилистика французского языка (на французском языке). – М.: Высшая школа, 1991.
- Хрестоматия по французской стилистике (на франц. яз.) // сост. Береговская Э.М. – М.: Просвещение, 1986.
- Якобсон Р. Лінгвістика і поетика // Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. - Львів: Літопис, 1996. –С. 359-377.
- Amon E., Vomati Y. Vocabulaire du commentaire de texte. – P. : Larousse, 1994.
- Aristote. Rhétorique. - Librairie Générale Française, 2006.
- Barthes R. Le degré zéro de l'écriture suivi de Eléments de sémiologie. – P.: Seuil, 1972.
- Bacry P. Les figures de style. – P.: Belin, 2000.
- Ducrot O., Schaeffer J.-M. Nouveau dictionnaire encyclopédique des sciences du langage. – P.: Ed. Du Seuil, 1995. – P. 140-151.
- Eco U. Les limites de l'interprétation. –P.: Grasset, 1992.
- Eterstein C, Lesot A. Pratique du français. Analyse des textes. Techniques d'expression. – P.: Hatier, 1987.
- Fromilhague C. Les figures de style. – P.: Nathan, 1996.
- Guiraud P. La stylistique. – P.: PUF, 1967.
- Groupe u. Rhétorique générale. – P. : Ed. Du Seuil, 1982.
- Groupe u. Rhétorique de la poésie. – P.: Ed. Du Seuil, 1990.
- Herschberg Pierrot A. Stylistique de la prose. – P.: Belin, 2003.
- Laurent N. Initiation à la stylistique. – P.: Hachette, 2001.

- Malblanc A. Stylistique comparée du français et de l'allemand. – Stuttgart : Ernst Klett Verlag, 1961.
- Marouzeau J. Précis de stylistique française. – P.: Masson et Cie, 1969.
- Molinié G. La stylistique. – P. : PUF, 2001.
- Molinié G. Eléments de stylistique française. – P. : PUF, 1997.
- Peyroutet Cl. Style et rhétorique. – P. : Nathan, 1994.
- Robrieux J.-J. Les figures de style et de rhétorique. – P. : Dunod, 1998.
- Smouchtchynska Stylistique des figures : les tropes. – Université Tarass Chevtchenko de Kiev. – K.2008
- Smouchtchynska Stylistique des figures : les figures non-tropiques. - Université Tarass Chevtchenko de Kiev. – K.Logos 2010
- Smouchtchynska I. Stylistique des figures: Les tropes. - Kiev: Université de Kiev, 2009.
- Stolz Cl. Initiation à la stylistique. – P. : Ellipses, 1999.
- Vinay J. P., Darbelnet J. Stylistique comparée du français et de l'anglais. – P., 1958.

ІСТОРІЯ ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ

Вступ

Предмет історії французької мови. Зв'язок історії мови з історією народу - носія цієї мови. Історія мови як важливе джерело для вивчення історії народу, його культури і літератури. Значення історії мови для вивчення теоретичних і практичних курсів мови, її фонетичної, граматичної, лексичної будови. Зовнішня та внутрішня історія мови.

Основні джерела для вивчення історії мови: письмові пам'ятки, діалекти, топоніміка, лексичні запозичення та ін. Значення порівняльного мовознавства. Критичний огляд основної літератури з історії французької мови.

Періодизація історії французької мови. Обґрунтування поділу на давньофранцузький (IX-XIIIст.); середньофранцузький (XIV-XVIст.) і новофранцузький періоди з поділом останнього на класичний (XVII-XVIII ст.) сучасний (XIX-XX ст.).

Французька мова як офіційна державна мова Франції, Бельгії і Швейцарії. Статус окситанської (провансальської) і бретонської мов у Франції.

Французька мова за межами Європи. Причини поширення французької мови в країнах Африки, Азії, Америки. Роль і статус французької мови в цих країнах. Діалекти французької мови.

Походження французької мови

Давня Галлія, її кордони і населення. Завоювання Галлії Римом та її романізація. Розповсюдження французької мови і поступове витіснення галльської. Різний ступінь романізації південної, центральної й північної Галлії та його вплив на розвиток мови. Занепад Римської імперії. Доля Галлії після розпаду імперії.

Проблема впливу галльської мови на народну латинь Галлії. Утворення галло-романської мови. Кельтські (галльські), елементи у французькій мові.

Завоювання Галлії франками. Франкська держава Меровінгів.

Спроба Карла Великого відновити Західну Римську імперію. Доля імперії Карла Великого після смерті його наступника. Боротьба онуків Карла Великого за спадщину. Страсбурзькі присяги 842 р. як історичний документ і перша письмова пам'ятка французької мови. Верденський договір 843 р. про мир і поділ імперії між трьома онуками Карла Великого.

Асиміляція германських завойовників місцевим гало-римським населенням. Втрата германськими завойовниками своєї мови і засвоєння ними народної латинської мови Галлії. Германські мовні елементи, які збереглися в галло-романській мові й перейшли у французьку мову: воєнні й феодальні терміни, сільськогосподарська і побутова лексика тощо. Власні імена германського походження. Прикметники германського походження. Германські суфікси. Запозичення германського придихового (h) та його

подальша доля. Проблема германського впливу на розвиток граматичної будови французької мови.

Вторгнення норманів на узбережжя Ла-Маншу. Асиміляція їх і засвоєння ними давньофранцузької мови. Скандинавські елементи у французькій мові. Завоювання романізованими норманами Британських островів. Вмив французької мови на англійську внаслідок вторгнення романізованих норманів в Англію. Вживання французької мови як офіційної мови Англії в XI-XIV ст.

Давньофранцузький період (IX-XIII ст.)

Історичні умови розвитку давньофранцузької мови

Територіальна, економічна і політична роздробленість Франції в епоху феодалізму. Мовна роздробленість. Діалекти давньофранцузької мови. Єдність і відмінність діалектів. Відсутність переваг одних діалектів перед іншими. Формування писемно-літературної мови на основі західної групи діалектів.

Панування латинської мови як офіційної, як мови науки, культури, релігії, освіти.

Розвиток міст, зародження елементів капіталістичного ладу. Початок процесу об'єднання Франції і ліквідації феодальної роздробленості. Роль області Іль-де-Франс та її столиці Парижа в цьому процесі. Посилення ролі й значення франсійського діалекту. Поступове проникнення його у сферу офіційних актів. Розповсюдження французької мови і літературної традиції за межами Франції. Запозичення з французької мови в інших західних мовах.

Два етапи культурно-історичного і мовного розвитку у давньофранцузький період. Жанри і стилі літературних пам'яток давньофранцузької мови.

Фонетична система давньофранцузької мови

Основні явища у фонетичному розвитку народної латині й галло-романської мови як необхідна передумова становлення фонетичної системи давньофранцузької мови. Якісні зміни голосних: перехід довгих у закриті, коротких у відкриті. Поява нової якісної відмінності залежно від положення голосного у складі (закон Тен-Брінка). Синкопа голосних. Монофтонгізація дифтонгів. Зміни в наголосі. Тенденція до розвитку окситонічного наголосу, Доля наголошених і ненаголошених голосних у закритому і відкритому складі. Дифтонгізація і тенденція до монофтонгізації голосних. Назалізація голосних. Зміни в системі приголосних. Утрата приголосного [h]. Зникнення кінцевого (m). Протеза. Розвиток, приголосних в різних позиціях. Поява африкат. Розвиток приголосних (c), (g), (t), (d) в інтервокальному положенні. Спрощення груп приголосних і тенденція до відкритості складу. Вокалізація (k) і (l) перед приголосним. Поступова втрата кінцевого (t) після голосного. Епентеза.

Розвиток граматичної будови давньофранцузької мови. Морфологія.

Основні явища в еволюції граматичної будови народної латини. Тенденція до розвитку аналітичних форм.

Іменник, категорії роду, числа і відмінка. Двовідмінкова флексія, її типи. Тенденція до відмирання відмінків.

Артикль, його типи і форми, їх походження і розвиток. Початок оформлення означеності й неозначеності імені.

Прикметники, їх походження і розвиток їх форм. Розвиток ступенів порівняння. Тенденція до вирівнювання форм роду.

Займенники, їх типи, походження, розвиток їх форм, семантика і функції. Відсутність, чіткої диференціації у вживанні наголошених і ненаголошених форм особових займенників. Недиференційованість функцій присвійних і вказівних займенників і займенникових прикметників.

Дієслово, походження і розвиток I, II, III груп дієслів. Продуктивні і непродуктивні групи. Походження і розвиток часів дійсного способу. Достатність особових закінчень для вираження категорії особи і числа і необов'язковість вживання особових придієслівних займенників. Походження і розвиток форм і функцій *Subjonctif* і *Conditionnel*. Походження і розвиток форм дієприкметників. Герундій.

Походження і розвиток *прислівників і прислівникових часток* ствердження і заперечення.

Походження і розвиток *прийменників*. Роль прийменників у французькій мові.

Походження і розвиток *сполучників*.

Синтаксис

Будова речення у давньофранцузькій мові. Відсутність сталого порядку слів як характерна риса давньофранцузької мови. Типи речень. Слаборозвинений гіпотаксис і переважання паратаксису. Розвиток питальної форми.

Розвиток, словникового складу давньофранцузької мови

Лексичний фонд, успадкований від латинської мови.

Лексикосемантичні групи успадкованого фонду. Кельтські й германські елементи. Основні типи словотворення. Переважання суфіксації та префіксації. Збагачення словника шляхом запозичень.

Найважливіші *письмові і літературні пам'ятки* давньофранцузького періоду та їх мовні особливості

Середньофранцузький період (XIV-XVI ст.)

Історичні умови розвитку французької мови в XIV-XVI ст.

Процес територіального і політичного об'єднання Франції в XIV-XVI ст. Зміцнення центральної влади. Посилення ролі і значення франсійського діалекту. Поширення його функцій у сферу офіційних і адміністративних актів. Процес поступового становлення французької національної мови на основі франсійського діалекту. Двомовність у сфері адміністративного діловодства і судочинства у зв'язку з уживанням латинської і французької мов. Недоліки і незручності двомовності. Процес поступового витіснення латинської мови французькою. Зростання кількості перекладів з класичних

мов і значення їх для розвитку французької літературної мови. Явище релатинізації.

Епоха Відродження. Завершення процесу об'єднання Франції в єдину національну державу в XVI ст. Виникнення потреби в єдиній національній мові. Основні проблеми становлення французької національної мови:

- проблема юридичного визнання французької мови як офіційної державної мови. Вирішення цієї проблеми – видання ордонансу Вілле-Котре 1539 р.;

- проблема орфографії французької мови. Розходження між вимовою і написанням слів. Проекти реформи орфографії Мегре, Рамюса та ін. Причини відхилення проектів орфографічної реформи;

- проблема створення нормативної граматики французької мови. Критичний огляд граматичних робіт Дюбуа, Рамюса, Етьєна та ін.

Роль "Плеяди" у розвитку французької мови і збагаченні її словника. Вплив трактату Дю Белле про захист французької мови (1549) на зміцнення її ролі як національної літературної мови.

Значення книгодрукування для розширення сфер вживання "французької мови".

Розвиток французької літератури. Риторика і поетика. Жанри і стилі в літературі середньофранцузького періоду.

Основні явища в розвитку фонетичної системи в середньофранцузький період.

Зміни в системі вокалізму. Завершення процесу монофтонгізації дифтонгів. Утрата голосних в з'яванні. Зміни в системі носових голосних.

Зміни в системі консонантизму. Спрощення аффрикат. Зникнення кінцевих приголосних. Поява liaison.. Вплив фонетичних змін на зміну форм жіночого роду віддієслівних іменників на -eur: (vendeur - vendeuse > vendeur - vendeuse) і на встановлення незмінної форми множини нових іменників на -al: (chacal – chacals та ін.).

Розвиток граматичної будови середньофранцузької мови

Морфологія

Утрата відмінкової флексії. Поширення вживання артиклів. Поява і розвиток часткового артикля. Уточнення у вживанні наголошених і ненаголошених форм займенників. Диференціація функцій присвійних і вказівних займенників і займенникових прикметників. Зміцнення ролі придієслівних займенників-підметів у зв'язку з ослабленням особових закінчень дієслів унаслідок фонетичних змін. Диференціація і уточнення у вживанні часових форм. Дальше звуження сфери вживання форм Subjonctif і витіснення його з умовних речень. Поява конструкцій *alleg* і *venir* з інфінітивом.

Синтаксис

Встановлення фіксованого порядку слів. Його функція в будові французького речення. Розширення функцій прийменників.

Зв'язок цих явищ з утратою відмінкової флексії, Розвиток гіпотаксису. Поява нових підрядних сполучників. Вплив латинської мови. Запозичення латинських інфінітивних конструкцій.

Розвиток словникового складу у середньофранцузький період

Відображення у словнику змін в соціально-економічному, політичному і культурному житті Франції. Словотворення шляхом афіксації і словоскладення.

Ріст запозичень з латинської мови. Етимологічні дублети. Запозичення з грецької мови. Переважання запозичень абстрактних термінів з різних сфер людської діяльності. Початок процесу термінологічної спеціалізації. Запозичення з провансальської, німецької, іспанської мов. Вплив італійського Відродження. Запозичення з італійської мови. Лексико-семантичні групи італійських запозичень.

Архаїзми і діалектизми.

Пам'ятки французької мови і найголовніші літературні твори середньофранцузького періоду, їх мовні особливості.

Новофранцузький період (XVII-XX ст.)

XVII століття

Розквіт абсолютної монархії. Мова придворних кіл. Орієнтація теоретиків мови Малерба і Вожла на мову придворних. Пуризм і його вплив на вироблення норм літературної мови. Заснування Французької академії та її роль у створенні норм французької літературної мови. Словник Академії. Словник Фюрет'єра. Явище преціозності. Критики пуризму і преціозності.

Вплив філософії Декарта на розвиток граматичної традиції. Рационалістична граматика Пор-Рояля, її значення і вплив на подальший розвиток граматики.

Завершення основних тенденцій середньофранцузького періоду в розвитку фонетичної системи, деназалізація голосних в положенні перед носовим приголосним, який вимовлявся, зміна в якості голосних залежно від їх положення в слові (loi de position), встановлення фразового наголосу. Вимова і орфографія. Позиція Академії в питанні орфографії.

Уточнення значень і функцій граматичних категорій числа і роду, вживання артиклів, форм і вживання прикметників і займенників. Поступова стабілізація системи дієслівних форм та їх значень. Уточнення вживання часів і способів. Розвиток гіпотаксису і поширення складносурядних речень як засобу чіткого вираження думки. Розвиток складних сполучників.

Становлення норм літературної французької мови. Жанри і стилі художньої літератури XVII ст. й основні риси літературної мови цього періоду.

XVIII століття

Доба Просвітництва, її соціолінгвальні характеристики. Видання "Енциклопедії", її роль і значення для розвитку мови.

Проблеми пуризму у XVIII ст. Ставлення до проблем пуризму Вольтера, Дідро, Руссо. Учення про стилі. Збагачення словника французької мови у XVIII ст. Запозичення з англійської та інших мов.

Розвиток французької мови в епоху буржуазної революції 1789-1790рр. Неологізми, створені в епоху революції. Семантичне словотворення. Створення соціально-політичної термінології. Додаток до академічного словника 1798 р. Зміни в літературній вимові під впливом народної. Мовна політика Конвенту. Завершення процесу становлення французької національної мови.

Основні риси жанрово-стильового розвитку французької літератури ХУІІІ ст. Мова Вольтера, Дідро, Руссо.

XIX і XX століття .

Історичні умови розвитку французької мови в ХІХ-ХХ ст. Виступ романтиків проти концепцій класицизму. Маніфест Віктора Гюго. Подолання пуристичних обмежень і збагачення літературної мови у творах письменників різних літературних шкіл і напрямків.

Загальний огляд основних тенденцій розвитку фонетичної й граматичної будови французької мови.

Відображення в словниковому складі французької мови розвитку науки, техніки, економіки, культури. Словотворення шляхом афіксації і словоскладання. Утворення неологізмів на основі латинських і грецьких елементів. Слова-гібриди. Запозичення. Фонетична адаптація запозичених слів.

Стан діалектів сучасної французької мови. Особливості окремих діалектів. Тенденція до відмирання діалектів. Вплив школи, засобів масової інформації. Розмовна мова і її особливості. Взаємодія розмовної і літературної мови.

Вивчення французької мови за кордонами Франції: Запозичення з французької мови в словнику інших мов. Найважливіші праці з питань французького мовознавства.

Список літератури

- Бурбело В.Б.* Историческая стилистика французского языка. - К., 1990.
- Домбровський О.А.* Історія французької мови (фр. мовою). – Львів, 1972.
- Катагорщина Н.А., Гурычева М.С. Аллендорф К.А.* История французского Языка. - М., 1976. .
- Ретина Г.А.* Аналитизм романского имени. - Л., 1974.
- Реферовская Е.А.* Истоки аналитизма романских языков. – М.-Л., 1966.
- Реферовская Е.А.* Формирование романских литературных языков. Французский язык. – С.Пб., 2007.
- Сабанеева М.К. Щербина Г.М.* Историческая грамматика французского языка. - Л., 1990.
- Скрелина Л.М., Становая Л.А.* История французского языка. – М., 2001.

- Шигаревская Н.А.* История французского языка (на фран. языке). – Л., 1974.
- Шишмарев В. Ф.* Историческая морфология французского языка. – М.; Л., 1952.
- Щетинкин В.Е.* История французского языка. – М., 1984.
- Anglade J.* Grammaire élémentaire de l'ancien français. – P., 1965.
- Bourbello V.B.* Introduction à la discoursologie historique: l'ancien français. – К., 2005.
- Bourciez E.* Précis historique de phonétique française. – P., 1958.
- Bruneau Ch.* Petite histoire de la langue française. –Т.1-2. – P., 1969-1970.
- Brunot F.* Histoire de la langue française des origines à 1900. Т. 1-13. – P., 1966-1968.
- Chaurand J.* Histoire de la langue française. – P. : P.U.F., coll. "Que sais-je?", n° 167, 1969.
- Cohen M.* Histoire d'une langue, le français, P. : Editions sociales, 1967.
- Darmsteter A.* Cours de grammaire historique de la langue française. – P., Т.1-4. s.d.
- Foulet L.* Petite syntaxe de l'ancien français. – P., 1970.
- Guiraud P.* L'ancien français. – P., 1971.
- Guiraud P.* Le moyen français – P., 1972.
- Moignet G.* Grammaire de l'ancien français. – P., 1976.
- Nyrop K.* Grammaire historique de la langue française. – Copenhague, 1904-1930. – Т. 1-6.
- Picoche J., Marchellà-Nizia C.* Histoire de la langue française. – P : Nathan, 1999.
- Rey A., Siouffi G., Duval F.* Mille ans de langue française: histoire d'une passion. – P. : Editions Perrin, 2007.
- Wagner R.-L.* L'ancien français. – P., 1974.
- Wartburg W.* Evolution et structure de la langue française. – P., 1971.